

ศิลปกรรมและโบราณสถานสมัยอยุธยาในจังหวัดเพชรบุรี สำหรับมัคคุเทศก์

Existence Ayutthaya Arts and Historical Sites in Phetchaburi Province for Tourist Guide

สงกรานต์ กลมสุข

สาขาวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Email : mr_songkran@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

ความสำคัญของเมืองเพชรบุรี ในฐานะเมืองท่าทางการค้าทางชายฝั่งทะเลตะวันตกที่สำคัญของอาณาจักรอยุธยา ปรากฏให้เห็นเด่นชัดโดยเฉพาะสมัยสมเด็จพระนารายณ์ จึงทำให้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงของอยุธยาตอนปลาย ซึ่งงานศิลปะต่าง ๆ นั้นมีแบบฉบับเป็นของตนเองที่เรียกว่า “ฝีมือสกุลช่างเมืองเพชรบุรี” ที่มีความสวยงาม โดดเด่น และมีเทคนิคการก่อสร้างตามศิลปะไทยแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังและอาคารแบบโค้งทรงแสาใบที่ปรากฏให้เห็นตามวัดเก่าแก่ต่าง ๆ ในตัวเมืองเพชรบุรี โดยผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเหล่านั้น ผ่านทางโบราณสถาน อันได้แก่ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดไผ่ล้อม วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดสระบัว โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมวัดต่าง ๆ เหล่านี้ ให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในการจัดนำเที่ยวด้านศิลปะและวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว และสามารถอธิบายข้อมูลทางศิลปกรรมของวัดต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง เพื่อให้การท่องเที่ยวนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ : ศิลปกรรมอยุธยา โบราณสถานสมัยอยุธยา จังหวัดเพชรบุรี

Abstract

Petchaburi province was once an important commercial port located on the western side of Ayutthaya kingdom particularly during and after the reign of King Narai. Since then, most of the fine arts and architecture are largely presented in the late Ayutthaya period. The typical arts of this area was called “Petchaburi Arts Skilled techniques”

which were specified their own way of beauty, uniqueness and traditional construction especially the stucco, mural painting and vaulted building. In this article, the author aims to focus on the typical Ayutthaya arts which were found in the selected 5 old temples in Petchaburi province; Wat Yai Suwannaram, Wat Pai Lom, Wat Koh Kaew Suttharam, Wat Mahathat and Wat Sra Bua and one more reason is to extend the tourist guide ability and skills in term of Ayutthaya arts knowledge in order to explain the history of Ayutthaya arts accurate and able to organizing and leading the tour with the most effectively.

Keyword : Ayutthaya arts; Ayutthaya Archaeological Site;
Petchaburi province

บทนำ

จังหวัดเพชรบุรี หรือเมืองเพชร เริ่มปรากฏชื่อมาตั้งแต่สมัยฟูนัน (Funan) เริ่มก่อตั้งขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 6 - 12 ซึ่งจากการศึกษาของ ดร.ฌอง บัวเชอเลียร์ (Dr.Jean Boisselier) นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส พบว่าอาณาจักรฟูนันมีอาณาเขตตั้งแต่แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาตลอดไปถึงลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางและเวียดนามใต้ เพราะได้มีการขุดพบโบราณวัตถุหลายอย่าง แสดงให้เห็นว่ามาจากแหล่งและอยู่ในช่วงยุคสมัยเดียวกัน (สนอง ประกอบชาติ, 2534) อีกทั้งยังเชื่อว่าอาณาจักรนี้จะต้องมีเนื้อที่ครอบคลุมถึงไปถึงราชบุรี เพชรบุรี ตลอดไปจนถึงชุมพรโดยในปี พ.ศ.2518 ชาวบ้านได้ขุดพบโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่น ลูกปัด ศิวลึงค์ ฐานตั้งศิวลึงค์ ที่เขาสามแก้ว อำเภอเมืองชุมพร โดยเฉพาะลูกปัดเป็นชนิดและรูปแบบเดียวกัน นอกจากนี้ได้พบลูกปัดสมัยทวารวดีอีกเป็นจำนวนมากในจังหวัดเพชรบุรี (กรมศิลปากร, 2459)

นอกจากนี้ เพชรบุรียังเป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของไทยในกลุ่มหัวเมืองฝ่ายตะวันตก มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ มีหลักฐานชื่อเรียกปรากฏในหนังสือชาวต่างประเทศ เช่น ชาวฮอลันดาเรียกว่า “พิพริย์” ชาวฝรั่งเศสเรียกว่า “พิพฟิล์” และ “พิพรี” จึงสันนิษฐานกันว่าชื่อ “เมืองพริบพรี” ซึ่งเป็นชื่อเดิมของเมืองเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับชื่อวัดพริบพลี ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของจังหวัด และที่วัดแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ตั้งเสาชิงช้างอีกด้วย (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 34, 2460)

อีกหนึ่งทฤษฎีที่ยืนยันว่าเพชรบุรี หรือ ศรีชัยวัชรบุรี เป็นเมืองเก่าแก่มาแต่โบราณ เคยเป็นอาณาจักรเล็ก ๆ อาณาจักรหนึ่ง บางสมัยมีเจ้าผู้ครองนครหรือกษัตริย์ปกครองเป็นอิสระ บางสมัยอาจจะตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรที่เข้มแข็งกว่า เจ้าผู้ครองนครได้ส่งเครื่องบรรณาการไปยังเมืองจีนเป็นประจำ เพชรบุรีจึงปรากฏเป็นหลักฐานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เช่น พระปรางค์ 5 ยอด ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร และปราสาทหินศิลาแลง ณ วัดกำแพงแลง เป็นต้น โดยที่มาของชื่อเมืองนั้น อาจเรียกตามตำนานที่เล่าสืบกันมาว่าในสมัยโบราณเคยมีแสงระยิบระยับในเวลาค่ำคืนที่เขาแด่น ทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่ามีเพชรพลอยบนเขานั้นจึงพากันไปค้นหาแต่ก็ไม่พบ จึงได้ออกค้นหาในเวลากลางคืนแล้วใช้ปูนที่ใช้สำหรับกินหมากป้ายเป็นตำหนิไว้เพื่อมาค้นหาในเวลากลางวัน แต่ก็ไม่ได้พบ บ้างก็ว่าเรียกตามชื่อของแม่น้ำเพชรบุรี เมืองเพชรบุรีมีศิลปวัตถุมากมาย เป็นหลักฐานที่แสดงว่าเพชรบุรีเคยเป็นบ้านเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นชุมชนถาวรมาตั้งแต่สมัยทวารวดี เช่น ศิลปะปูนปั้น (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52, 2478)

จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่าเมืองเพชรบุรีนั้นมีอายุอยู่ในช่วงอาณาจักรดังกล่าว ข้างต้นเรื่อยมาจนเริ่มปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับเมืองเพชรบุรีที่ชัดเจนขึ้นในสมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยาจนถึงปัจจุบันในทุก ๆ มิติของสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางเศรษฐกิจและการค้า การต่างประเทศในฐานะที่เป็นเมืองท่าที่สำคัญ ด้านการเมืองการปกครองเพราะมีฐานะเป็นหัวเมืองทางทิศตะวันตก และที่สำคัญที่สุด คือ การเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นเรื่องช่างฝีมือทางศิลปกรรม ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อพูดถึงงานศิลปกรรมทั้งดงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้น หลายคนยังคงต้องนึกถึงช่างฝีมือเมืองเพชรบุรีอยู่เสมอ

ดังนั้น ในการจัดนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ที่ต้องนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมความงามของโบราณสถานและศิลปกรรมของเมืองเพชรบุรี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจพื้นฐานทางศิลปกรรมของเมืองเพชรบุรี รวมไปถึงประวัติของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอย่างชำนาญ เพื่อความถูกต้องในการนำชมให้กับนักท่องเที่ยวต่อไป

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีว่างานศิลปกรรม งานช่างและโบราณสถานในเมืองเพชรบุรีนั้นมีอยู่มากมาย จึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนประกอบกับยังมีนักท่องเที่ยวบางส่วนที่อาจจะไม่เคยทราบมาก่อนว่าโบราณสถานหลายแห่งในจังหวัดเพชรบุรี มีรูปแบบของศิลปกรรมอยู่ในสมัยอยุธยา ในบทความวิชาการเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงมีความตั้งใจที่จะนำเสนอเพียงสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งในเมืองเพชรบุรีที่มีความโดดเด่น

เด่นในด้านรูปแบบศิลปกรรมแบบอยุธยา ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กันและเดินทางสะดวก จึงได้ออกแบบเป็นเส้นทางท่องเที่ยว จำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดมหาธาตุเพชรบุรี วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดสระบัว วัดเกาะแก้วสุทธาราม และวัดไผ่ล้อม ดังปรากฏในแผนที่ท่องเที่ยววัดที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรี

ในการนำเที่ยวโบราณสถานในเมืองเพชรบุรีที่มีรูปแบบทางศิลปกรรมอยุธยา นั้น มัคคุเทศก์จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์การก่อตั้งอยุธยาอยู่บ้าง เช่น กรุงศรีอยุธยาถูกสถาปนาขึ้นโดยพระเจ้าอู่ทอง หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 เมื่อวันศุกร์ ที่ 4 มีนาคม พ.ศ.1893 และสิ้นสุดจากการถูกทำลายโดยกองทัพพม่าในสมัยพระเจ้าเอกทัศ หรือสมเด็จพระที่นั่งสุริยาสโมสรนรินทร์ เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2310 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2547) จึงถือว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของประเทศไทยที่มีอายุนานที่สุดถึง 417 ปี โดยมีกษัตริย์ปกครองมากถึง 34 พระองค์ จาก 5 ราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณบุรี ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวง

นอกจากนี้มัคคุเทศก์ต้องสามารถอธิบายลักษณะความเป็นอยู่และความสำคัญของเมืองเพชรบุรีได้ เช่น ก่อนการก่อตั้งกรุงศรีอยุธยานั้น เดิมทีบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา หรือบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เป็นชุมชนที่สำคัญหลายแห่ง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีชัยภูมิที่เหมาะสม อุดมไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์ อีกทั้งเป็นชุมชนที่สำคัญที่มักจะมีหมู่พ่อค้าวานิชมาพักจอดเรือการค้าอยู่เสมอ ทำให้เกิดการค้าขายและเปลี่ยนสินค้าที่มาจากต่างประเทศ จนทำให้ชุมชนเหล่านี้มีบทบาทจากการเป็นชุมชนธรรมดากลายเป็นชุมชนใหญ่และเปลี่ยนสภาพเป็นบ้านเมืองท่าเรือที่เจริญมั่งคั่งที่สุดเมืองหนึ่งของไทย เช่น เมืองละโว้ หรือลพบุรี ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา และเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยหนึ่งในเมืองท่าที่สำคัญอีกเมืองหนึ่ง นั่นก็คือ เมืองเพชรบุรี นั่นเอง

อีกประการหนึ่ง คือ ความรู้พื้นฐานทางศิลปกรรมแบบอยุธยา ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญของมัคคุเทศก์ ที่จะต้องอธิบายให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างคล่องแคล่ว ชัดเจน และมีความถูกต้องแม่นยำในเนื้อหาทางศิลปกรรมอยุธยา เช่น การแบ่งยุคสมัยของศิลปกรรมอยุธยา อันได้แก่

สมัยอยุธยาตอนต้น นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทอง ถึง สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งผู้เขียนมองว่าศิลปกรรมส่วนใหญ่ในช่วงนี้จะมีความคล้ายคลึงกับศิลปะเขมรค่อนข้างมาก ส่งผลให้งานศิลปกรรมต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลจากเขมรเป็นส่วนใหญ่ เน้นการสร้างวัดโดยนิยมสร้างปราสาทเป็นประธาน

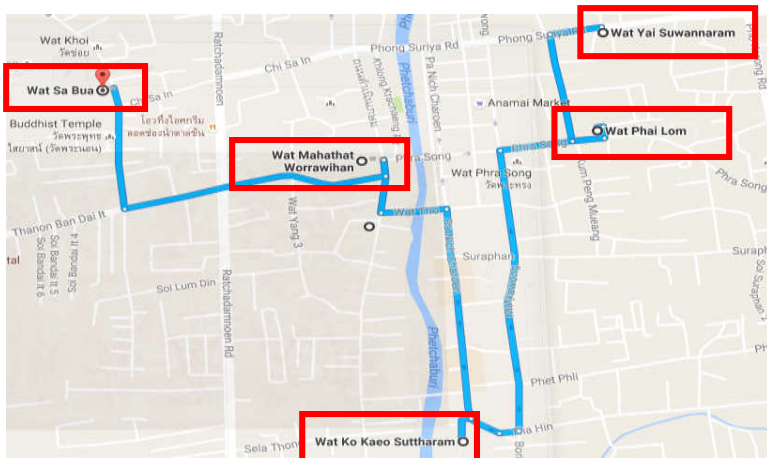
ของวัด แต่จะเพิ่มลักษณะพิเศษเพื่อให้มีเอกลักษณ์แตกต่างจากปราสาทแบบเขมร นั่นคือ ความสูงชะลูดกว่า และมีการย่อมุมที่ปราศมากกว่าแบบปราสาทของขอม และเปลี่ยนเป็นการใช้อิฐแทนการใช้หิน เนื่องจากเป็นวัสดุที่หาง่ายและหาง่ายมากกว่าหิน เช่น ปราสาทประธานวัดพุทไธสวรรย์ และปราสาทประธานวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สุรศักดิ์ รอดพระบุญ, 2538)

สมัยอยุธยาตอนกลาง อยู่ระหว่างสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ถึง สมัยพระอาทิตย์วงศ์ ศูนย์กลางการปกครองในสมัยนี้ ช่วงแรก ๆ จะอยู่ที่เมืองพิษณุโลกเป็นส่วนใหญ่ อันเป็นช่วงต่อเนื่องมาจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งประทับอยู่ที่เมืองพิษณุโลกเนื่องจากเหตุผลทางการเมือง ศิลปกรรมอยุธยาในสมัยนี้จึงมีการผสมผสานระหว่างอยุธยาและสุโขทัย กล่าวคือจะไม่นิยมสร้างปราสาท แต่จะเน้นการสร้างพระพุทธรูปและเจดีย์ที่มีศิลปะแบบสุโขทัยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเจดีย์แบบย่อมุมไม้สิบสอง และเจดีย์ทรงเครื่อง นอกจากนี้ยังพบการสร้างเจดีย์รูปแบบอื่น ๆ ในช่วงนี้ เช่น เจดีย์ทรงกลมแบบทรงลังกา เช่น พระเจดีย์สามองค์ที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สุรศักดิ์ รอดพระบุญ, 2538)

สมัยอยุธยาตอนปลาย ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ถึง สมเด็จพระที่นั่งสุริยาสโมสรมรินทร์ หรือพระเจ้าเอกทัศ เป็นช่วงเวลาที่ศิลปะเขมรเข้ามามีอิทธิพลอีกครั้ง เช่น ปราสาทประธานวัดไชยวัฒนาราม ปราสาทพระนครหลวง นอกจากนี้ยังนิยมสร้างพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองเป็นลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมอยุธยา รวมไปถึงการรับอิทธิพลทางศิลปกรรมรูปแบบใหม่ ๆ จากต่างประเทศ เช่น ศิลปกรรมแบบตะวันตก เปอร์เซีย และจีน เป็นต้น (สุรศักดิ์ รอดพระบุญ, 2538)

และจากที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าเมืองเพชรบุรี ไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่ว่าเป็นเมืองท่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาเพียงอย่างเดียว แต่เมืองเพชรบุรียังเป็นเมืองที่รวบรวมช่างที่มีความเชี่ยวชาญในงานศิลปไว้อย่างหลากหลายแขนงเช่นเดียวกัน ผ่านการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จนทำให้เมืองเพชรบุรีเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ยังคงมีโบราณสถานและศิลปะอีกหลายแห่งที่มีความสวยงามและเกี่ยวโยงกับกรุงศรีอยุธยา ดังตัวอย่างของวัดต่าง ๆ ในแผนที่ท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561

แผนที่ท่องเที่ยววัดที่สำคัญใน จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : <https://www.google.co.th/maps/>

วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นวัดที่มีความเป็นมายาวนาน โดยมีข้อสันนิษฐานจากนักโบราณคดีว่าวัดแห่งนี้สร้างขึ้นมาแล้วอย่างน้อย 700-1,000 ปี ซึ่งอยู่คาบเกี่ยวระหว่างอุททองและทวารวดี เนื่องจากพบซากอิฐโบราณบริเวณวัด ส่วนวิหารหลวงซึ่งประดิษฐานพระประธานนั้น สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ในรัชสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรือราว พ.ศ.2275-2301 (ธงชัย เปาอินทร์, 2555)

ภาพที่ 1 พระปรางค์วัด
มหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

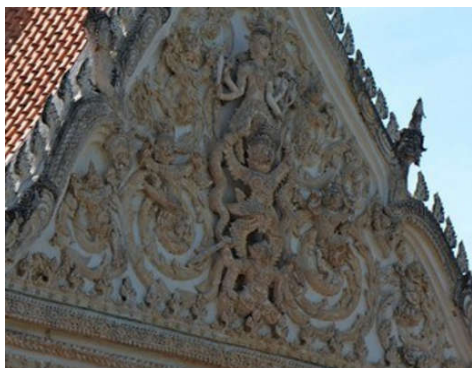

ภาพที่ 2 ฐานชุกชีพระประธานในวิหารหลวง
วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

วัดมหาธาตุ เป็นวัดที่นับว่านักท่องเที่ยวสามารถพบเจอได้ในหลายจังหวัดสำคัญ ๆ ของประเทศไทย เนื่องจากเมืองสำคัญในสมัยก่อนมักจะมีการสร้าง “มหาธาตุ” นั้น เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่สำคัญ เปรียบได้กับศูนย์กลางแห่งจักรวาลตามคติความเชื่อของชาวพุทธ

รูปแบบของศิลปกรรมของวัดมหาธาตุนั้น มีการผสมผสานกันจากหลายยุคหลายสมัย เริ่มจาก แผนผังของวัด ซึ่งถือว่าเป็นเพียงรูปแบบการก่อสร้างเดียวที่สื่อถึงลักษณะศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น เนื่องจากลักษณะศิลปกรรมในสมัยนั้น นิยมก่อสร้างปราสาทเป็นประธานของวัด คล้ายศิลปะลพบุรี หรือศิลปะเขมร แต่จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากปราสาทแบบเขมร นั่นคือความสูงชะลูดกว่าและสร้างจากอิฐ ไม่ใช่จากหิน (ดังภาพที่ 1) เหมือนเช่นปราสาทศิลปะเขมรอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม พระปรางค์วัดมหาธาตุที่เห็นในปัจจุบันนั้น ไม่ใช่องค์เดิม แต่เป็นการบูรณะขึ้นมาใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

อีกหนึ่งสิ่งที่แสดงถึงอิทธิพลของศิลปกรรมในสมัยอยุธยาตอนต้น นั่นก็คือซุ้มของใบเสมาที่ทำเรือนซุ้มเป็นหลังคาทรงโค้ง ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นการสร้างขึ้นมารอบภายหลังเนื่องจากซุ้มโค้งยอดแหลมนั้น เป็นศิลปะที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากเปอร์เซีย ซึ่งเป็นแนวศิลปะที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนปลาย ในขณะที่วัดมหาธาตุอาจจะมีการตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นมาแล้ว (ดังภาพที่ 4)

ภาพที่ 3 หน้าบันวิหารหลวง วัดมหาธาตุ
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 4 ซุ้มใบเสมายอดแหลม
วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

นอกจากนี้ ยังมีวิหารหลวงแบบโค้งท้องสำเภา อันเป็นลักษณะเฉพาะของ ศิลปกรรมในสมัยอยุธยาตอนปลาย ภายในวิหารหลวง มีพระพุทธรูปประธานปางมาร วิชัยทรงราชาภรณ์¹ ประทับอยู่บนฐานชุกชีประดับด้วยกลีบบมเพื่องดิดกระຈก พร้อม ด้วยปูนปั้นรูปยักษ์แบก ครุฑแบก ที่ปั้นจากช่างสกุลเมืองเพชรบุรี นับเป็นอีกหนึ่งความ งดงามที่หาชมได้ยากจากฐานชุกชีในวัดอื่น ๆ (ดังภาพที่ 2) ที่หน้าบันวิหารหลวงประดับ ด้วยลายปูนปั้น รูปพระนารายณ์ทรงครุฑยุดนาค มีพญาวานรแบกครุฑอยู่อีกชั้นหนึ่ง พื้นหลังเป็นลายกนกกันขดดอกช่อลายหางโตเป็นรูปครุฑ นาค ยักษ์ ฯลฯ (ดังภาพที่ 3)

วัดใหญ่สุวรรณาราม เดิมทีวัดนี้เป็นที่รู้จักในนามของ “วัดใหญ่” อันเป็นวัด เก่าแก่แห่งหนึ่งของเมืองเพชรบุรี ที่ปรากฏรูปแบบศิลปะและการก่อสร้างแบบอยุธยา ตอนปลาย หากแต่ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับประวัติการก่อสร้างที่ชัดเจน จึงทำให้ไม่สามารถ ทราบได้ว่าใครเป็นผู้สร้าง อย่างไรก็ตามวัดใหญ่สุวรรณารามนี้ เป็นวัดที่ได้รับการ บูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 แห่งกรุงศรีอยุธยาหรือพระเจ้าเสือ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชแดงโมเป็นผู้ดำเนินการปฏิสังขรณ์ และหลังจากนั้นจึงได้ เปลี่ยนชื่อวัดใหญ่ เป็น “วัดสุวรรณาราม” ตามสมณศักดิ์ของสมเด็จพระสังฆราชแดงโม คือ พระสุวรรณมณี ชาวบ้านทั่วไปจึงเรียกชื่อวัดแห่งนี้ว่า “วัดใหญ่สุวรรณาราม” อีกทั้ง การกำหนดอายุเวลาของวัด จึงถูกอนุโลมให้อยู่ในช่วงรัชกาลของพระเจ้าเสือไปโดย ปริยาย (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2558)

ในส่วนของศิลปกรรมของวัดใหญ่สุวรรณารามที่ควรค่าแก่การนำชม ได้แก่ พระอุโบสถ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ศาลาการเปรียญและศาลากลางน้ำ หรือหอไตร

ภาพที่ 5 พระอุโบสถ วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี

ที่มา : <http://1081009.tourismthailand.org/oldweb/uploads/trips/n/190771.jpg>

¹ พระพุทธรูปปางมารวิชัยทรงราชาภรณ์ หรือปางทรงมานพระยามหาชมพู ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ก่อทุกข์เข็ญ และไม่ยอมฟังธรรม พระพุทธองค์จึงทรงแปลงร่างอย่างกษัตริย์แล้วเทศนาธรรมโปรด

พระอุโบสถของวัดใหญ่สุวรรณาราม สร้างขึ้นด้วยศิลปะในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญหลายส่วน ได้แก่ ตัวอาคารที่ปราศจากช่องหน้าต่าง มีประตูทางเข้าด้านหน้า 3 บาน และด้านหลัง 2 บาน โดยประตูทางเข้าด้านหน้าบานกลางมีขนาดใหญ่ที่สุด ซึ่งอาจจะมีไว้สำหรับใช้เป็นทางเข้าสำหรับพระมหากษัตริย์ หรือสร้างเพื่อเปิดรับแสงเข้าสู่องค์พระประธานภายในตัวอุโบสถ หรือเป็นเพียงการจำลองคติความเชื่อว่าพระพุทธเจ้าต้องนั่งในปราสาท ดังนั้นการสร้างซุ้มประตูที่ใหญ่ จะทำให้สามารถมองเห็นพระประธานนั่งในซุ้มปราสาทได้เมื่อมองจากด้านนอก

นอกจากนี้ ยังมีเสาศาโลงรับชายคาปีก และฐานพระอุโบสถมีลักษณะแอ่นโค้งแบบท้องสำเภา อันเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญของสถาปัตยกรรมกรุงศรีอยุธยา รวมไปถึงลายปูนปั้นบริเวณหน้าบันรูปพระนารายณ์ทรงกุ่มก้นที่สอดแทรกลวดลายช่องทางโตใบเทศแบบอยุธยาตอนปลายอย่างพลิ้วไหว ได้สัดส่วนสวยงาม โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ (ดังภาพที่ 5)

ภาพที่ 6 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี

ที่มา : ผู้เขียน

ภายในพระอุโบสถ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังลายเทพชุมนุม ประกอบไปด้วย เทพ เทวดา ยักษ์ และคนธรรพ์ รวมไปถึงทวารบาลอันวิจิตร ซึ่งจิตรกรตั้งใจวาดภาพทั้งหมดหันหน้าไปทางพระประธาน ประหนึ่งว่าไม่มีการแบ่งแยกชั้นวรรณะ เพราะต่างก็ต้องการมาแสดงออกถึงความศรัทธาเมื่อครั้งที่พระองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั่นเอง นอกจากนี้ ผนังเบื้องหน้าพระประธานยังเป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ส่วนผนังด้านหลังเป็นลวดลายไทยที่เลือนหายไปค่อนข้างมากแล้ว (ดังภาพที่ ๖)

ภาพที่ 7 ศาลาการเปรียญ วัดใหญ่
สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 8 ศาลาการเปรียญ
วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ด้านหลังของพระอุโบสถเป็นที่ตั้งของศาลาการเปรียญเครื่องไม้ที่ยังคงรักษาสภาพไว้ได้อย่างดี สันนิษฐานว่าน่าจะเคยเป็นที่ประทับของพระเจ้าเสือมาก่อน และต่อมาได้รื้อแล้วถวายแด่สมเด็จพระสังฆราชแดงโม ผู้เป็นพระอาจารย์ของพระองค์ ซึ่งศาลาการเปรียญหลังนี้มีลักษณะเป็นเรือนไทยไม้แบบอยุธยา และยึดโครงสร้างต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันโดยลิ้มไม้ มีขนาดสิบห้อง และฝาของศาลาเป็นแบบ ปะกน นอกจากนี้จุดเด่นของศาลาการเปรียญหลังนี้ยังอยู่ที่มุขของหลังคาที่เรียกว่า “มุขประเจิด” หรือส่วนหนึ่งของหลังคาที่มีการออกแบบให้มีลักษณะที่ดูเสมือนลอยออกมาจากหลังคาปีกนกทั้งด้านหน้าและด้านหลัง พร้อมทั้งสลักลวดลายคล้ายลวดลายหน้าบันพระอุโบสถอีกด้วย นอกจากนี้ประตูไม้ของศาลาฯ ก็มีการสลักลายก้านขด ซึ่งมีความประณีตและแสดงถึงความเป็นอยุธยาแท้ ๆ อีกด้วย (ดังภาพที่ 7 และภาพที่ 8)

ภาพที่ 9 หอไตรกลางน้ำ วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

หอไตรกลางน้ำ เป็นอีกหนึ่งจุดที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นอาคารเพียงหลังเดียวในวัดที่ตั้งอยู่กลางสระน้ำข้างพระอุโบสถ มีลักษณะเป็นอาคารขนาดเล็กมีเสารองรับเพียง 3 เสา ในด้านความสำคัญนั้น ใช้สำหรับเก็บพระคัมภีร์ใบลานและตำราสมุดย่อยต่าง ๆ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงต้องสร้างหอไตรไว้กลางน้ำ เพื่อป้องกันคัมภีร์และตำราต่าง ๆ จากพวกลสัตว์และแมลงที่อาจจะทำลายคัมภีร์ได้ (ดังภาพที่ 9)

วัดสระบัว ตั้งอยู่ในตัวเมืองจังหวัดเพชรบุรี และยังคงความสวยงามและความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลายฝีมือช่างสกุลเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี แผนผังของวัดสระบัว มีลักษณะที่น่าสนใจ คือ การถือเอาพระอุโบสถเป็นประธานของวัดและจัดวางเจดีย์ทรงปราสาทไว้ด้านหน้าพระอุโบสถในฐานะเจดีย์บริวาร ซึ่งแผนผังดังกล่าวนี้ได้รับความนิยมอย่างยิ่งในสมัยอยุธยาตอนปลายแสดงถึงความสำคัญของอาคารหลังคาคลุมที่มีมากกว่าเจดีย์ อันแตกต่างไปจากสมัยอยุธยาตอนต้นที่เจดีย์มักมีความสำคัญ โดยในอยู่ในตำแหน่งประธานของวัดมากกว่า (ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550) ศิลปกรรมที่โดดเด่นของวัดสระบัว ได้แก่

พระอุโบสถ เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็ก แต่มีลายปูนปั้นประดับที่สวยงามบริเวณหน้าบัน กล่าวคือ หน้าบันทางด้านทิศตะวันออกเป็นรูปพระนารายณ์ทรงประทับอยู่เหนือกุ่มก้นท์ ประกอบด้วยลายช่อหางโศใบเทศอันอ่อนช้อย หน้าบันชั้นลดบันเป็นลายก้านขดหน้าสัตว์รูปสิงห์ที่ให้ความรู้สึกอ่อนหวาน แต่ก็เข้มแข็งและดุคั่นในเวลาเดียวกัน ในขณะที่หน้าบันทิศตะวันตกเป็นรูปพระนารายณ์ทรงประทับอยู่เหนือกุ่มก้นท์ เช่นกัน แต่เปลี่ยนหน้าบันชั้นลดบันเป็นลายก้านขดรูปเทพพนม ซึ่งให้ความรู้สึกที่นุ่มนวลมากกว่า (ดังภาพที่ 10 และภาพที่ 11)

ภาพที่ 10 พระอุโบสถ วัดสระบัว
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 11 หน้าบันทิศตะวันออกพระ
อุโบสถ วัดสระบัว จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ฐานเสมารอบพระอุโบสถ เป็นฐานเสมาที่ตกแต่งด้วยลายปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย ประกอบด้วยชั้นमारแบก ชั้นครุฑ-สิงห์แบก ชั้นกระจังและบัวกลุ่มรองรับใบเสมาหินทราย จึงเรียกว่า “เสมานั่งแท่น” จำนวน 8 ซุ้ม นอกจากนี้ ในส่วนของชั้นमारแบกนั้น ยังปรากฏการสอดแทรกอารมณ์ขันของช่างโดยการปั้นรูปจีนแบก-ฝรั่งแบกอีกด้วย และที่สำคัญอันบ่งบอกถึงศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายจากลักษณะของใบเสมานั้นก็คือ ขนาดของใบเสมาที่มีขนาดเล็กและมักตั้งอยู่บนฐานเสมา มากกว่าสมัยอยุธยาตอนต้น ที่มักเป็นใบเสมาแผ่นใหญ่และตั้งอยู่บนพื้น (ดังภาพที่ 12)

เจดีย์ทรงปราสาท 2 องค์ ตั้งอยู่ด้านหน้าของพระอุโบสถ ขนาบด้วยเจดีย์เพิ่มมุมไม่สิบสอง มีลักษณะเป็นศิลปะอยุธยาตอนปลายอย่างชัดเจน กล่าวคือ เป็นเจดีย์ที่ตั้งอยู่บนฐานสิงห์ 2 ฐาน รูปทรงโดยรวมมีความสูงเพรียวจนซุ้มจรนำของเรือนธาตุมีขนาดแคบจนไม่สามารถประดิษฐานรูปเคารพใด ๆ ได้ (ดังภาพที่ 13)

ภาพที่ 12 ฐานใบเสมา วัดสระบัว
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 13 เจดีย์ทรงปราสาท วัดสระบัว จังหวัด
เพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

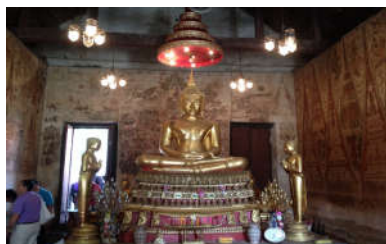
วัดเกาะแก้วสุทธาราม สันนิษฐานว่าถูกสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยที่โครงสร้างของพระอุโบสถนั้นมีลักษณะโครงสร้างแบบท้องสำเภา ไม่มีช่องหน้าต่าง (ดังภาพที่ 14) จึงเป็นที่มาของความโดดเด่นของวัดอีกประการหนึ่ง นั่นก็คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง กล่าวกันว่าเป็นตัวแทนของศิลปะสกุลช่างเมืองเพชรบุรี ซึ่งจากการศึกษาของนักประวัติศาสตร์ศิลปะหลายท่าน ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่าภาพจิตรกรรมพร้อมกับตัวอักษรที่พบบริเวณผนังของวัดเกาะแก้วสุทธารามนั้น ถูกวาดไว้ราวปี

พ.ศ.2277 (พิชญา สุ่มจินดา และนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2559) ซึ่งแม้จะไม่ใช่จากฝีมือช่างหลวงดังเช่นที่วัดใหญ่สุวรรณารามก็ตาม แต่ก็มีความแปลกใหม่และสอดแทรกความหมายเชิงสัญลักษณ์ไว้อย่างมากมายอันยากจะหาที่ใดเหมือน ซึ่งภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นเป็นการแสดงเรื่องราวพุทธประวัติ เกี่ยวกับอชัฏมหาปาลิหารย์ สัตตมหาสถาน ภาพมารผจญ และไตรภูมิโลกสันฐานหรือคติจักรวาล นั้นเอง (ดังภาพที่ 15)

สาเหตุที่สันนิษฐานว่าจิตรกรรมภายในอุโบสถนั้นวาดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย นอกจากจารึกที่ระบุปีที่เขียนว่า พ.ศ.2277 อันตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา อีกข้อสันนิษฐานหนึ่ง คือ การใช้สีพื้นอ่อน ที่มีความแตกต่างไปจากภาพจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ที่ใช้สีพื้นเข้ม การที่โทสีส่วนใหญ่ยังคงใช้สีแดง แต่ยังคงไม่นิยมการปิดทองก็ล้วนแต่เป็นลักษณะที่อาจใช้กำหนดอายุได้ว่าควรวาดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย

ภาพที่ 14 วัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัด
เพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

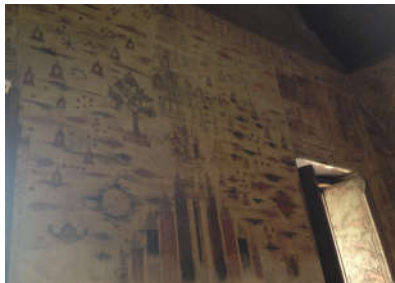
ภาพที่ 15 พระอุโบสถ
วัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

จากการศึกษาประติมานวิทยา (Iconography)² ของภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถของวัดเกาะแก้วสุทธาราม ซึ่งเป็นภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติตอนสำคัญต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ตอน คือ กลุ่มที่เขียนทางผนังด้านทิศเหนือ และกลุ่มที่เขียนทางผนังด้านทิศใต้ (ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550) (ดังภาพที่ 16)

² **ประติมานวิทยา (Iconography)** คือ การศึกษาลักษณะเรื่องราว รูปภาพ รูปเคารพ ที่เป็นงานศิลปะ โดยการพิสูจน์ พรรณนา ตีความ แยกแยะ ประวัติ และความหมายของวัตถุ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องทางศาสนา และวัฒนธรรม เช่น การศึกษาสัญลักษณ์ และความหมาย ในงานศิลปะทางศาสนา ของประติมากรรม และสถาปัตยกรรมโบราณ

ภาพที่ 16 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
พุทธประวัติ วัดเกาะแก้วสุทธาราม
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 17 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
สัตตมหาสถาน วัดเกาะแก้วสุทธาราม
ที่มา : ผู้เขียน

ผนังด้านทิศเหนือ เขียนชุด “สัตตมหาสถาน” หรือมหาสถานทั้ง 7 แห่งที่ พระพุทธเจ้าทรงเสวยวิมุตติสุขหลังจากการตรัสรู้ (ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550) โดยเริ่มจาก (ดังภาพที่ 17)

โพธิบัลลังก์ คือเหตุการณ์ในช่วงสัปดาห์แรกภายหลังการตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ประทับอยู่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ตลอด 7 วัน

อนิมิส ได้แก่ เหตุการณ์ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ ณ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของต้นศรีมหาโพธิ์ตลอด 7 วันโดยไม่กระพริบพระเนตร เพื่อ เป็นการขอบคุณที่ต้นศรีมหาโพธิ์เป็นบัลลังก์ในการตรัสรู้

รัตนจงกลม ได้แก่ เหตุการณ์ในสัปดาห์ที่ 3 ที่พระพุทธเจ้าทรงจง กลมระหว่างโพธิบัลลังก์ และอนิมิสเจดีย์เพื่อแสดงปาฏิหาริย์แก่เทวดา

รัตนฆร ได้แก่ เหตุการณ์ในสัปดาห์ที่ 4 ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ในเรือนแก้ว ที่เทวดาเนรมิตถวายทางทิศตะวันตกของต้นศรีมหาโพธิ์โดยทรงพิจารณา พระอภิธรรมตลอด 7 วัน

อชปาลนิโครธ คือเหตุการณ์ภายหลังจากทรงประทับในเรือนแก้ว ก็ได้เสด็จไปทางทิศตะวันออกของต้นศรีมหาโพธิ์เพื่อไปประทับอยู่ใต้ต้นไทรอันเป็นที่อยู่ ของคนเลี้ยงแพะ ในสัปดาห์นี้มีธิดาพญามาร 3 คนเข้ามาผจญพระพุทธเจ้า

มุจลินท์ ได้แก่ เหตุการณ์ในสัปดาห์ที่ 6 ที่พระพุทธเจ้าทรงประทับ อยู่ริมสระมุจลินท์ทางตะวันออกเฉียงใต้ของต้นศรีมหาโพธิ์ ซึ่งในสัปดาห์นี้เกิดฝนตก ใหญ่ จนพญานาคมุจลินท์ได้ขึ้นมาปรกพระพุทธเจ้าจากฝน

ราชายตนะ ได้แก่ เหตุการณ์ในสัปดาห์สุดท้ายที่พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ใต้ต้นเกตุทางทิศใต้ของต้นศรีมหาโพธิ์ ในสัปดาห์นี้ตปุสสะและภัลลิกะได้เข้ามาถวายข้าวสัตตุงซึ่งเป็นภัตตาหารมื้อแรกภายหลังการตรัสรู้ พร้อมกับท้าวจตุโลกบาลได้นำบาตร 4 ใบมาถวาย (ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550)

ผนังด้านทิศใต้ เขียนชุดภาพพุทธประวัติที่เรียกว่า “อัฐมมหาปาฏิหารย์” หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ได้แก่

ประสูติ ได้แก่ ตอนที่พระนางสิริมหามายาเหนียวกิ่งไม้สาละ และพระพุทธองค์ได้ประสูติออกมาจากพระครรภ์ของพระนาง ณ สวนลุมพินีวัน

ปฐมเทศนา ได้แก่ ตอนที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเทศน์อัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 คนเป็นครั้งแรก ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี

ปราบช้างนาฬาคีรี ได้แก่ เหตุการณ์ ณ เมืองราชคฤห์ ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงทำให้ช้างนาฬาคีรี ซึ่งเป็นช้างตกมันที่พระเวททัตปล่อยออกมาสงบลงได้

แสดงยมกปาฏิหาริย์ ได้แก่ เหตุการณ์ ณ เมืองสาวิตถี ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์โดยปรากฏพระองค์เป็นคู่ ๆ บนต้นมะม่วงเพื่อปราบเดียรฉัตร หรือบุคคลนอกศาสนาซึ่งพยายามสร้างมณฑปเพื่อแสดงปาฏิหาริย์แข่งกับพระองค์

ปาลิไลยก์ ได้แก่ ตอนที่พระพุทธเจ้าเข้าปาลิไลยก์ แล้วมีช้างกับลิงมาถวายอาหาร

อย่างไรก็ตาม ทางผนังด้านทิศใต้ไม่ปรากฏภาพตอนตรัสรู้ เสด็จลงจากดาวดึงส์ และปรินิพพาน อาจเนื่องด้วยภาพดังกล่าวเขียนไว้ ณ ผนังด้านสกัดแล้ว (ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550)

การจัดองค์ประกอบของภาพจิตรกรรมของอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม ก็ยังมีลักษณะพิเศษที่ต่างจากที่อื่น ๆ อีก นั่นคือ การใช้ภาพเจดีย์และเส้นลื่นเหาในรูปทรงกรวยสามเหลี่ยมมาแบ่งภาพที่แสดงพุทธประวัติตอนต่าง ๆ อีกทั้งสลัปดาห์แห่งระหว่างภาพมารผจญ ซึ่งควรจะอยู่ด้านหน้าพระประธาน แต่กลับถูกวาดไว้ด้านหลังพระประธาน และภาพจักรวาลที่แสดงรูปเขาพระสุเมรุและเขাপะสิริวาร กว้างไว้ด้านหน้าพระประธาน แทนที่จะวาดไว้ด้านหลังพระประธานเช่นเดียวกัน

และวัดสุดท้ายที่มีความโดดเด่น และยังคงไว้ซึ่งร่องรอยแห่งศิลปกรรมแบบอยุธยาตอนปลาย นั่นก็คือ “วัดไผ่ล้อม” ซึ่งไม่ปรากฏระยะเวลาการก่อสร้างที่แน่ชัด

แต่ปัจจุบันนั้น ถือเป็นวัดร้างที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเพชรบุรี โดยคงเหลือไว้เพียงอุโบสถขนาดใหญ่ใกล้เคียงกับวัดใหญ่สุวรรณาราม มีลักษณะเป็นทรงไทยก่ออิฐถือปูน สภาพชำรุดมาก และเครื่องบนเกิดการเสียหายจนแทบไม่เหลือหลักฐานใด ๆ ไว้ให้เห็น มีเพียงฐานที่อ่อนโค้งที่มีลักษณะพิเศษ คือ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือฐานส่วนหน้า ประดิษฐานพระประธาน ฐานส่วนหลัง เป็นท้องว่าง สันนิษฐานว่าคำขึ้นภายหลัง ผนังที่กั้นระหว่างสองส่วนนี้ มีการปั้นปูนทับเสาอิงที่ผนังด้านหลังเดิม และยังคงเหลือบัวหัวเสาให้เห็นเป็นหลักฐาน (ดังภาพที่ 18)

ภาพที่ 18 หน้าบันชั้นใน วัดไผ่ล้อม
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 19 เจดีย์ทรงเครื่อง วัดไผ่ล้อม
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 20 หน้าบันชั้นใน วัดไผ่ล้อม
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 21 หน้าบันชั้นนอก วัดไผ่ล้อม
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ความโดดเด่นที่กล่าวเมื่อข้างต้นของวัดไผ่ล้อมนั้น ได้แก่ งานปูนปั้นลายช่อทางโต ลายปูนปั้นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑที่หน้าบันชั้นในและรูปนกยูงรำแพนทางที่หน้าบันชั้นนอก ซึ่งยังคงเหลือให้เห็นเป็นประจักษ์พยานของงานศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย (ดังภาพที่ 20 และภาพที่ 21) ส่วนด้านหลังของพระอุโบสถนั้นเป็นที่ตั้งของพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประทับปางมารวิชัย 2 องค์ ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอุโบสถปรากฏเจดีย์แบบทรงเครื่องย่อมุมไม้สิบสองขนาดเล็กสมัยอยุธยาอีกองค์หนึ่งด้วย ซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ฐานเป็นฐานสิงห์ ซ้อนกัน 3 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานบัวรับบัวกลุ่มที่รับบัวปากกระชัง องค์ระฆังเป็นเหลี่ยม มีบัลลังก์ ตกแต่งด้วยลายปูนปั้น โดยเฉพาะลายหน้ากระดานเป็นลายประจายาม (ดังภาพที่ 19)

สำหรับมรดกเทศกนั้น ความน่าสนใจของวัดไผ่ล้อม นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีจุดที่น่าสนใจอยู่ภายในพระอุโบสถอีก นั่นคือ ผนังและหน้าบันด้านในเป็นลายปูนปั้นแสดงการเล่าเรื่องการเดินทางไปบูชารอยพระพุทธรบาทในลังกาทวีป ณ เขาสุมนกูฏ ซึ่งเป็นหนึ่งในโสฬสมหาสถาน³ ที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับรอยพระบาทไว้บนยอดเขา โดยช่างปั้นในสมัยนั้น ได้จำลองรอยพระพุทธรบาทเป็นรูปตะแคงขึ้น แล้วปั้นห่วงเหล็กคล้องกันเป็นสายโซ่ห้อยลงมาด้านล่างต่อจากพระพุทธรบาท ซึ่งเปรียบดังคติที่ว่าการเดินขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรบาทบนยอดเขาสุมนกูฏนั้น จะต้องไต่บันไดโซ่ไป ซึ่งถือว่าเป็นเส้นทางที่ยากลำบากแต่บุคคลที่ไปถึงยอดเขาก็จะได้บุญมากเช่นเดียวกัน และห่วงเหล็กแบบปูนปั้นดังกล่าวนี้ก็ยังคงพบเห็นได้ในสถานที่จริง ณ ประเทศศรีลังกาเช่นเดียวกัน (ดังภาพที่ 22)

³ โสฬสมหาสถาน คือ สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้ง ๑๖ แห่ง ที่พุทธศาสนิกชนจะต้องไปกราบไหว้บูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

ภาพที่ 22 ผนังลวดลายปูนปั้น
ด้านในฝั่งขวา วัดไผ่ล้อม จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 23 ผนังลวดลายปูนปั้น
ด้านในฝั่งซ้าย วัดไผ่ล้อม จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : ผู้เขียน

นอกจากนี้ยังมีปูนปั้นที่หน้าบ้านด้านในแสดงรายละเอียดต่าง ๆ สอดคล้องกับคติความเชื่อเรื่องการเดินทางขึ้นไปสักการะรอยพระพุทธรูปบาทที่ยอดเขาสุมนกูฏ เช่น ลายปูนปั้นรูปต้นไม้ ใบไม้ เปรียบได้กับทางเดิน และภูเขา รวมไปถึงศาลาที่พักริมทาง นอกจากนี้ยังมีปูนปั้นที่ยังพอระบุนรายละเอียดได้ถึงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในลังกา เช่น โลหะปราสาทของพระเจ้าทูลุฐคามนีทางด้านซ้าย และพระราชนิพนธ์ของพระเจ้ากรุงลังกาทางด้านขวา (พิชญา สุ่มจินดา และนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2559) และถึงแม้จะเป็นคติความเชื่อจากลังกา แต่รูปแบบการปั้นนั้นยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นอยุธยาได้ (ดังภาพที่ 23)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ศิลปกรรมและโบราณสถานสมัยอยุธยาในจังหวัดเพชรบุรี ยังคงหลงเหลือให้ในปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมาจากการที่จังหวัดเพชรบุรี หรือเมืองเพชร เคยมีฐานะเป็นเมืองท่าที่สำคัญของกรุงศรีอยุธยามาก่อน จึงทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองในหลากหลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ความเลื่อมใสศรัทธาที่ตกทอดผ่านกาลเวลามาชลายยุคหลายสมัยจนเกิดเป็นผลงานเป็นที่รู้จักกันในนามของ “งานช่างสกุลเมืองเพชร” ดังนั้น โบราณสถานหลายแห่งในเมืองเพชรบุรีจึงถูกสร้างขึ้นโดยได้รับอิทธิพลทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

แบบอยุธยา โดยรูปแบบทางศิลปกรรมที่สำคัญของบทความฉบับนี้ ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างไว้ 5 แห่ง เหมาะสำหรับการจัดนำเที่ยวให้กับผู้ที่สนใจท่องเที่ยวด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม อาทิ วัดมหาธาตุวรวิหาร ซึ่งความโดดเด่นนั้นอยู่ที่ปราสาทประธานของวัดที่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น โดยได้รับอิทธิพลจากเขมร แต่มีความสูงชะลูดมากกว่า และสร้างจากอิฐ ไม่ใช่จากหิน ดังเช่นโบราณสถานของเขมรทั่วไปนิยมสร้าง ไม่เพียงแต่วัดมหาธาตุวรวิหารที่นักท่องเที่ยวสามารถชมศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาได้เท่านั้น แต่ยังมีวัดอื่น ๆ ที่มีความโดดเด่นและสวยงาม อันสะท้อนถึงศิลปะสมัยอยุธยาอีกหลายแห่ง อาทิ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะแก้วสุทธาราม และวัดสระบัว ซึ่งมีลักษณะเด่นของศิลปกรรมในส่วนของโครงสร้างพระอุโบสถแบบท้องสำเภา ผนังทึบ ไม่มีช่องหน้าต่างต่าง อันสะท้อนถึงศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย และด้วยการก่อสร้างอุโบสถแบบผนังทึบนั้น ทำให้ช่างศิลป์สามารถเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังได้ เช่น ภาพเทพชุมนุม ภายในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม และภาพแสดงพุทธประวัติ สัตตมหาสถาน อัมมมหาปาฏิหาริย์ มารผจญ และไตรภูมิโลกสันฐาน ภายในพระอุโบสถ วัดเกาะแก้วสุทธาราม นอกจากนี้ งานปูนปั้นของช่างสกุลเมืองเพชร ก็นับเป็นอีกหนึ่งศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าและตกทอดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังที่นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมได้จากวัดสระบัว ซึ่งงานปูนปั้นเป็นลายช่อหางหงส์หางโตใบเทศ ลายปูนปั้นก้านขดหน้าสิงห์ และก้านขดรูปเทพพนม และอีกหนึ่งวัดที่มีความโดดเด่นด้านงานปูนปั้น คือ วัดไผ่ล้อม ที่ยังหลงเหลือให้นักท่องเที่ยวชมในส่วนของงานปูนปั้นลายช่อหางโต พระนารายณ์ทรงครุฑ นกยูงรำแพน และลายปูนปั้นแสดงเรื่องราวการเดินทางไปบูชารอยพระพุทธรูป ณ เขาสุมนกูฏ ซึ่งที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สืบทอดมาให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ ซึ่งนำมาพัฒนาต่อยอดและสามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นโดยผ่านการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (Creative Historical and Cultural Economy) ซึ่งสามารถทำได้จากการพัฒนามัคคุเทศก์ให้เกิดความเชี่ยวชาญด้านองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมเพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์อย่างสูงสุดในการนำชม และเพิ่มโอกาสในการเผยแพร่ข้อมูลทางศิลปกรรมแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจด้วย

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. 2459. *นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทอง*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. 2558. **ข้อมูลทั่วไปจังหวัดเพชรบุรี**. จาก http://phetchaburi.go.th/phet2/CODE/content/read/43_ประวัติความเป็นมา.VpckgLaLR1s สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2559.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2547. **อยุธยา : Discovering Ayutthaya**. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ธงชัย เปาอินทร์. 2555. **งดงามล้ำคำวัดมหาธาตุวรวิหาร**. จาก <http://www.thongthailand.com/index.php?lite=article&qid=41987833> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2559.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2460. **ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการเปลี่ยนชื่ออำเภอ**. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 34 ตอนที่ 0ก.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2478. **พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี พุทธศักราช 2478**. ราชกิจจานุเบกษา 52 : 1708-1711.
- พิชญา สุ่มจินดา และนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. 2559. **เพชรในเพชรบุรี**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพิริยะ ไกรฤกษ์.
- ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ. 2550. **ตามเส้นทางงานช่างโบราณ “ประวัติศาสตร์กับการท่องเที่ยว”**. พิมพ์ครั้งที่. กรุงเทพฯ : เอส.พี.วี. การพิมพ์ จำกัด.
- สนอง ประกอบชาติ. 2534. **เอกสารประกอบการเรียนวิชาท้องถิ่นของเราเพชรบุรี**. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.
- สุรศักดิ์ รอดเพราะบุญ. 2538. **การออกแบบพระอุโบสถและพระวิหารสมัยอยุธยาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี. 2554. **ประวัติวัดมหาธาตุ**. จาก http://www.watmahathat.net/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=54 สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2559.